

Pesachim Sources 50

רבינו חננאל מסכת פסחים דף י עמוד ב

מתני' ר' יהודה אומר בודקין אור ארבעה עשר ובארבעה עשר בשעת הביעור. ירושלמי בשעת הביעור שעה חמישית וחכמי' אומרים לא בדק באור ארבעה עשר יבדוק בי"ד כו' כלומר אין צריך [אלא] לבדוק שחרית בי"ד אם לא בדק באור י"ד אבל אם בדק אור י"ד אין צריך אחרי כן בדיקה כלל. פריש רב חסדא טעמא דר' יהודה דבעי שלש בדיקות כנגד שלש אזהרות שהזהירה תורה על השבתת חמץ ומותבין עליה מהא דר' יהודה אומר כל שלא בדק אחד משלשה פרקים הללו שוב אינו בודק אלמא ר' יהודה חדא זימנא בעי ואוקימנא לעולם חדא זימנא בעי ובהא פליגי ר' יהודה סבר עד שעת ביעור בודק שאם ימצא חמץ ישרפנו אבל אחר זמן ביעורו אינו בודק חיישינן דילמא אתי למיכל מיניה פי' כגון שהיה במדינת הים ובא במועד ולאחר המועד שחייב כל זמן

מהר"ם חלאווה מסכת פסחים דף י עמוד ב

ר' יהודה אומר בודקין אור ארבעה עשר ובארבע עשר שחרית ובשעת הביעור. פירש"י ז"ל שעת הביעור שעה ששית ששורפין בה והר"ז ז"ל פירש שעה חמישית והקשו עליו דהא אמרן לעיל ונבטל בארבע וחמש ופריק כיון דלאו זמן ביעורי' ולא זמן איסוריה דלמא פשע ולא מבטל וזו אינה קושיא דההיא אליבא דר' מאיר היא דאית ליה אוכלין כל חמש ועל כרחין כל ההיא שקלי וטריא אליבא דר"מ היא דלית ליה אלא חדא בדיקה אור ארבעה עשר. והכי איתא בירושלמי דגרסי' התם הידין היא שעת הביעור אמר ר' בא חמישית כר' יהודה חד בר נש אעקיר דסקיא דפסתא גבי ר' חייא רבה א"ר יוסי בר בון יוחנן חקוקה הוה אתא שאיל לר' א"ל תמכר עפ"י ב"ד בשעת הביעור ולקמן מיייתי לה ואמרינן תמכר בשעה חמישית אלמא שעה חמישית הוא שעת ביעור.

רי"ף מסכת פסחים דף ד עמוד ב

ר' יהודה אומר בודקין אור ארבעה עשר ובארבעה עשר בשחרית ובשעת הביעור וחכ"א אם לא בדק אור ארבעה עשר יבדוק בארבעה עשר לא בדק בארבעה עשר יבדוק בתוך המועד לא בדק בתוך המועד יבדוק לאחר המועד ומה שהוא משייר יניחנו בצינעה כדי שלא יהא צריך בדיקה אחריו פירוש בתוך המועד¹ ולאחר המועד בתוך הפסח ולאחר הפסח:

ר"ן (על הרי"ף) מסכת פסחים דף ד עמוד ב

ובודקין אור י"ד וכו'. מסקי' בגמ' דה"ק אם לא בדק אור י"ד בודק י"ד שחרית ואם לא בדק בי"ד שחרית בודק בשעת הביעור דהיינו שעה ששית אבל מכאן ואילך אינו בודק דחייש ר' יהודה דלמא אתי למיכל מיניה ורבנן לא גזרי דכיון דהוא עצמו מחזר אחריו לשרפו לא אתי למיכל מיניה:

יבדוק בתוך המועד. פירש"י ז"ל בשעה ששית ולא נהירא דמאי שנא דרבי יהודה קרי ליה שעת הביעור ורבנן קרי ליה תוך המועד ואיכא למימר דמשום דלר' יהודה אינו בודק מכאן ואילך מיקרי שעת הביעור אבל לרבנן דס"ל שהוא בודק לאחר מכאן לא מיקרי להו שעת הביעור ואכתי לא ניחא לן שרש"י ז"ל פי' לא בדק בתוך המועד יבדוק לאחר המועד דהיינו לאחר הביעור עד שתחשך ואיכא למידק ומשתחשך ואילך למה לא יבדוק ואפשר דהיינו טעמא משום דאפילו רבנן מודו דכל היכא דענוש כרת אפילו מחזר עליו לשרפו חיישינן דילמא אתי למיכל מיניה ולא סמכינן אההיא טעמא אלא עד שתחשך דליכא כרת אבל הנכון כמו שפירש הרב אלפסי ז"ל שיבדוק בי"ד היינו כל יום י"ד לא בדק בי"ד כלל יבדוק בתוך המועד דהיינו בתוך הפסח לא בדק בתוך המועד דהיינו תוך הפסח יבדוק לאחר הפסח דאע"ג דלא מיתסר אלא מדרבנן כי היכי דקנסוהו רבנן משום דעבר עליה בבל יראה ובל ימצא לאסרו ואפי' בהנאה עשו חזוק לדבריהם כשל תורה להצריכו אף בדיקה:

חדושי הריטב"א מסכת פסחים דף י עמוד ב

בודק בארבעה עשר לא בדק בארבעה עשר יבדוק תוך המועד וכו'. עיקר הפירוש כמו שפירש הרב אלפסי ז"ל [ד]תוך המועד היינו תוך הפסח דהיינו חולו של מועד, ולאחר המועד לאחר הפסח, והא דבדיק ליה לאחר הפסח משום דאסור בהנאה משום חמץ שעבר עליו הפסח וחייב לבערו כדי שלא יכשלו בו, דודאי מחליף ליה חמץ בפסח, ואף על גב דמסתמא רבנן כרבי שמעון סבירא להו דחמץ אינו אסור מן התורה אלא מדרבנן (דקוטנא) [דקנסוהו] הואיל ועבר עליו בבל יראה ובל ימצא (לק' כ"ט א') והכא לא עבר עליה, הא פרישנא (לק' שם) דעבר לאו דוקא אלא הואיל וראוי לעבור עליו, ע"כ להרי"ט ז"ל, והרא"ש ז"ל כתב דהכא נמי קנסוהו לאוסרה עליו הואיל ולא בדק ובל לידי שגגת בל ימצא, ורש"י שלא רצה לפרש שיבדוק לאחר הפסח אזיל לטעמיה (לעיל ב' א') שפירש טעם הבדיקה שלא יעבור בבל יראה ובל ימצא.

בית הבחירה למאירי מסכת פסחים דף ט עמוד א

ר' יהודה אומר בודקין אור י"ד ובי"ד שחרית ר"ל אם לא בדק בלילה יבדוק בשחרית ואם לא בדק בשחרית יבדוק בשעת הביעור והיא תחלת שעה ששית הא מכיון שעבר זמן הביעור לא יבדוק שמא יבא לאכול ממנו אלא יבטל ולכשימצא יבער וחכמים אין חוששין לשמא יאכל והלכך אם לא בדק שחרית יבדוק בתוך המועד ר"ל בתחלת שעה ששית לא בדק בתחלת שעה ששית יבדוק לאחר המועד ר"ל כל יום י"ד ואין חוששין שמא יבא לאכול שהרי אף הוא מחזר אחריו לשרפו היאך הוא אוכל ממנו כך פירשוהו גדולי הרבנים וכן עיקר ומ"מ גדולי הפוסקים פרשו תוך הפסח ולאחר הפסח ואתה צריך לפרש לדבריהם שאע"פ שהלכה כר' שמעון שאין חמץ שעבר עליו הפסח אסור אלא משום קנס והרי אין כאן קנס הואיל ולא היה ידוע לו שמא מתוך שלא בדק יש לחוש להערמה וכן אתה צריך לפרשה בשלא בטל וכן הדין שהרי ביטול לא נתקן **בזמן חכמי המשנה** ואף בתלמוד המערב מצינו שחוששין להערמה והוא שאמרו שם הפקיר חמצו בשלשה עשר מהו לאחר הפסח ר' יוחנן אמר אסור ור' שמעון בן לקיש אמר מותר התיב ר' יוחנן אי אתה מודה לי משש שעות ולמעלה שהוא אסור כלומר ומן הסתם הפקירו ואעפ"כ לאחר הפסח אסור אמר ליה תמן איסורו גרמה לו כלומר שאע"פ שמפקירו בדעתו הרי אין ברשותו להפקירו והאיסור הוא שהפקירו והיאך הוא נפקע אבל זה שהפקירו בשלשה עשר מותר והוא הדין בכל שקודם זמן האיסור אמר ר' יוסה לר' פנחס נהיר את כד הוינא אמרין ר' יוחנן כר' יוסי ור' שמעון בן לקיש כר' מאיר פירוש שנחלקו במסכת נדרים בהיו מהלכין בדרך ואין לו מה יאכל שנותן לאחר והלה מותר בו ושאלו שם אין עמו אחר מאי ולדעת ר' מאיר נותן על גבי הגדר או על גבי הסלע ואומר הרי הן מופקרין לכל אדם והלה נוטל ואוכל ור' יוסי אסור ואמר ר' יוחנן מאי טעמא דר' יוסי הפקר כמתנה מה מתנה עד דאתיא לרשות זוכה אף הפקר כן והלכך הפקיר חמצו אינו כלום הואיל ואין כאן זוכה שהרי השהה אותו אצלו ואינה כן כלומר לא נחלקו בזו שלענין הפקר אין אנו צריכים לזוכה כלל אלא ר' יוחנן חייש להערמה והואיל והפקיר קרוב לזמן הפסח ראוי לקנסו לאסרו אחר הפסח שלא כוון להפקר גמור אלא להתירו לעצמו לאחר הפסח ור' שמעון בן לקיש לא חייש מה נפיק מביניהון ר"ל אי משום ר' יוסי אי משום הערמה נפל עליו מפולת והפקירו לטעם הערמה אין כאן הערמה לטעם זוכה אין כאן זוכה והלכה כר' יוחנן ומעתה אתה רשאי לפרש תוך המועד ולאחר המועד תוך הפסח ולאחר הפסח והלכה כחכמים ומ"מ כל שבדק אחר הפסח אינו מברך:

רש"י מסכת מנחות דף סז עמוד ב

ובשעת הביעור - בשעה ששית אבל מכאן ואילך לא [יבדוק] אפילו לא בדק בזמנו דגזרינן משום דלמא אתי למיכל כשמוצא בפסח ורבנן פליגי עליה דאמרי לא בדק בתוך המועד כלומר במועד שריפתו דהיינו בשש יבדוק לאחר המועד בתוך הפסח עצמו ולא גזרינן דלמא אתי למיכל מיניה.

תלמוד בבלי מסכת פסחים דף כח עמוד א

משנה. חמץ של נכרי שעבר עליו הפסח - מותר בהנאה, ושל ישראל אסור בהנאה שנאמר לא יראה לך שאר. גמרא. מני מתניתין? לא רבי יהודה ולא רבי שמעון ולא רבי יוסי הגלילי. מאי היא - דתניא: חמץ בין לפני זמנו בין לאחר זמנו - עובר עליו בלאו, תוך זמנו - עובר עליו בלאו וכתר, דברי רבי יהודה. רבי שמעון אומר: חמץ לפני זמנו ולאחר זמנו - אינו עובר עליו בלא כלום, תוך זמנו - עובר עליו בכרת ובלאו,

תלמוד בבלי מסכת פסחים דף כט עמוד א

רבא אמר: לעולם רבי שמעון היא, ורבי שמעון קנסא קניס הואיל ועבר עליה בבל יראה ובל ימצא. בשלמא לרבא - היינו דקתני של ישראל אסור, משום שנאמר לא יראה

תלמוד בבלי מסכת פסחים דף ל עמוד א

אמר רבא: הלכתא, חמץ בזמנו, בין במינו בין שלא במינו - אסור במשהו, כרב. שלא בזמנו, בין במינו בין שלא במינו - מותר, כרבי שמעון. ומי אמר רבא הכי? והאמר רבא: רבי שמעון קנסא קניס, הואיל ועבר עליו בבל יראה ובל ימצא! - הני מילי - בעיניה, אבל על ידי תערובת - לא. ואזדא רבא לטעמיה, דאמר רבא: כי הוינן בי רב נחמן, כי הוו נפקי שבעה יומי דפסחא, אמר לן: פוקו וזבינו חמירא דבני חילא.

רמב"ם הלכות חמץ ומצה פרק א הלכה ד

חמץ שעבר עליו הפסח אסור ג בהנייה לעולם, ודבר זה קנס הוא מדברי סופרים מפני שעבר על בל יראה ובל ימצא ד אסורו, ואפילו הניחו בשגגה או באונס, כדי שלא יניח אדם חמץ ברשותו בפסח כדי שיהנה בו אחר הפסח.

מגיד משנה הלכות חמץ ומצה פרק א הלכה ד

[ד] חמץ שעבר וכו'. בכל שעה (דף כ"ח) משנה חמץ של נכרי שעבר עליו הפסח מותר בהנאה ושל ישראל אסור בהנאה שנאמר לא יראה לך חמץ ואוקימנא לה בגמ' כר"ש דדבר תורה מותר וקנסא קנסינן ליה משום דעבר עליה משום בל יראה ובל ימצא ומבואר בהלכות. וכתב רבינו ואפילו הניחו בשגגה או באונס וכו' לומר דעבר עליה לאו דוקא אלא ראוי לעבור עליו לאפוקי חמץ דנכרי בדוקא וכן פירשו ז"ל דמוכרח הוא ונלמד מדין ישראל שהרהין חמצו אצל נכרי הנזכר בפרק רביעי:

כסף משנה הלכות חמץ ומצה פרק א הלכה ד

[ד] חמץ שעבר וכו'. כתב ה"ה נלמד מדין ישראל שהרהין חמצו אצל נכרי וכו', כלומר דאמרינן ביה שאם לא א"ל קנה מעכשו אסור אחר הפסח ולא מפלגינן בין אם היה אנוס ולא יכול לפרוע לנכרי להיכא דהיה בידו לפרוע, אבל מדברי הר"ן משמע שאם לא עבר עליו לא מדאורייתא ולא מדרבנן כגון ששכחו ואחר פסח מצאו מותר ולפי זה ההיא דישאל שהרהין חמצו ביש לו לפרוע היא בדוקא א"נ דאפילו אין בידו לפרוע לא מיקרי אנוס משום דמעיקרא ליה מדעתו, ואפשר דהר"ן נמי ראוי לעבור קאמר וכדברי ה"ה. כתב הר"ן דהא דקנסו רבנן לאו לדידיה דוקא דעבד איסורא קנסו אלא לכ"ע נמי קנסו:

אור שמח הלכות חמץ ומצה פרק א הלכה ד

[ד] ודבר זה קנס הוא מדברי סופרים וכו', אפילו הניחו בשגגה או באונס כו'. בטעמא דהך דקיי"ל בחמץ שעבר עליו הפסח דלא מצאו שיחלוקו חכמים דלא קנסו בנו אחריו. וכן במה דקיי"ל דהגוזל חמץ ועבר עליו הפסח דאסור בהנאה אף על גב דלא שייך לקנסו להנגזל, וכבר העיר ע"ז בנודע ביהודה (מהדורא קמא ח"א סימן כ'). נראה דבאמת מובן כוונת התורה לעבור בב"י שלא יבא לאוכלו שבכרת [ענין ר"ן] וכיונו חז"ל לעשות משמרת למשמרת, ע"ד אופן כוונת התורה שהצריכו בדיקה וביעור, שלא יבוא לאוכלו, משום דלא בדיל מיניה, ואם אינו מבוער, יהיה מסיבת אונס או מסיבת מה שיהיה החכימו רז"ל ואמרו דאסור לעולם אף לאחר הפסח [ובפרט דמצאו חולין דף ד' ע"א דעוברי עבירה אינן חשודין ומחליפין] וא"כ כיון שאין בו תועלת ותוחלת שוב מבדל בדיל טפי מיניה, והוי כהקדש שהקדישו בשעה חמישית, דדבר שאינו מצפה לאוכלו מבדל בדיל מיניה, והוי לו כחתיכת חלב וכ"ב, ומשום הכי אתי שפיר פסק רבינו דאף באונס ובטלו אסור.

חדושי הריטב"א מסכת פסחים דף כט עמוד א

גמרא רבא אמר לעולם רבי שמעון ורבי שמעון קניס הואיל ועבר עליה בבל יראה ובל ימצא. פירש הרא"ה ז"ל בשם רבו הרמב"ן ז"ל דלא שעבר ממש אלא לשון תרגום הוא ור"ל הואיל והוא עובר עלי' כלומר שראוי לעבור עליו, ראה לדבר מתני' דהתם (לק' ל' ב') [בנכרי] שהלוחה ישראל על חמצו וכו' ואוקימנא בשהרהינו אצלו +א"ה, אולי חסר כאן וצ"ל ואפ"ה דוקא בדאמר לי' מעכשיו הא לאו הכי כו', וכמ"ש רבינו לקמן ל' ב' ד"ה וכתב, ועי' עוד לק' ל"א ב' ד"ה גירסת+ הא לאו הכי אסור ואף על פי שהיה עומד ברשותו של גוי ולא עבר ישראל, וכן מדתנן (ב"ק צ"ו ב') גזל חמץ ועבר עליו הפסח אומר לו הרי שלך לפניך וההיא הלכתא היא והתם נגזל לא עבר עליו, ואף על פי שהגזלן עבר עליו לא היו קונסין לנגזל בכך כשם שלא קנסו חמץ של נכרי שהוא מותר אפי' עבר ישראל עליו, מעתה פעמים שישראל עובר עליו ממש והוא מותר וזהו חמצו של נכרי ופעמים שלא עובר עליו והוא אסור וזהו חמץ של ישראל, וכל שהערים בדבר בכלל קנסו של רבי שמעון הוא ואסור, ע"כ להרי"ט ז"ל בשם הרא"ה ז"ל.

חדושי הרמב"ן מסכת פסחים דף לא עמוד ב

ה"ג בעיקר נוסחי חנות של ישראל ומלאי של ישראל ופועלי גוים נכנסין לשם חמץ שנמצא שם אחר הפסח מותר באכילה וא"צ לומר בהנאה. משום דתלינן ליה בפועלין, שחנות של ישראל עשוי להתכבד מחמץ בערב הפסח ובפסח חמץ ביד ישראל מאי בעי ולפיכך תולין בפועלי גוים. חנות של גוים ומלאי של גוים ופועלי ישראל נכנסין שם חמץ שנמצא שם אחר הפסח אסור בהנאה. פי' לא מפני שאומרינן שמא מיד פועלי ישראל נפל בפסח, דהא ליכא למימר, שלא נחשדו ישראל על כך, אלא שמא מיד פועלי ישראל נפל קודם הפסח ואין בעל החנות זוכה בו משום מציאה שהרי שנינו (ב"מ כ"ו ב') מצא בחנות הרי אלו שלו, וכיון שאין בעל החנות זוכה בו אלא הרי הוא של מוצאו, כל זמן שלא זכה בו אדם ברשות הבעלים הראשונים הוא עומד, ולא מיבעיא למ"ד במס' נדרים (מ"ג א') הפקר כמתנה מה מתנה עד דאתיא לרשות מקבל, דה"ל חמץ של ישראל שעבר עליו הפסח שאסור בהנאה, אלא אפי' למאן דלית ליה הכי, הכא גזרינן. ובודאי דהא מתניתא ר"ש היא כדאוקימנא למתני' כר"ש, וש"מ דכי קניס ר"ש בחמץ של ישראל שעבר עליו הפסח לאו דוקא בעבר עליה בבל יראה ובל ימצא אלא בין שוגג בין מזיד בין באונס בין ברצון קנסינן, דהא חמץ זה שנמצא בחנות שאסור בהנאה קודם הפסח אבד הימנו והרי הוא של מוצאו ולא עבר עליו כלל בבל יראה ובבל ימצא ואעפ"כ אסור

לאחר הפסח, וטעמא משום קנסא דהא מני ר"ש היא כדפרישית, ומסתייעא נמי הך סברא מההיא דגרסין בב"ק (צ"ו ב') גזל חמץ ועבר עליו הפסח אומר לו הרי שלך לפניך כו', אלמא אסור הוא בהנאה בין לו בין לאחרים ואף על פי שלא עברו בעליו בבל יראה ובבל ימצא, ואם תאמר כיון שגזלו חייב לבערו ועבר עליו משום הכי אסור, והלא אין קנס זה אלא לבעלים הראשונים והם לא עברו עליו בכלום, אלא ש"מ שקנס זה בין בשוגג בין במזיד בין באונס בין ברצון בין לו בין לאחרים.

ובירושלמי (פ"ב ה"ב) מצאתי עוד, הפקיר חמצו בשלשה עשר לאחר הפסח מהו ר' יוחנן אמר אסור ורשב"ל אמר מותר מתיב ר"י לרשב"ל אין את מודה לי משש שעות ולמעלה שהוא אסור א"ל וזמן איסורו גרם לו הכא מאי אית לך למימר א"ר יוסי לרבי פנחס נהיר את כד הוינן אמרין אתא דרבי יוחנן כר' יוסי ודריש לקיש כר"מ אינה כן אלא רבי יוחנן חשש להערמה ור"ל לא חשש על הערמה מה נפק ביניהון נפלה עליו מפלת מן דמר הערמה לית כאן הערמה והוא מותר מאן דמר זכייה לית כאן זכייה והוא אסור הכל מודים בגר שמת ובזבזו ישראל נכסיו מאן דמר הערמה מותר מאן דמר זכייה מותר. ופולגתא דרבי יוסי ור"מ דקא מדכרי איתיה בפ' אין בין המודר (מ"ג א') דתנן והרי הן מופקדין לכל מי שירצה והלה נוטל ואוכל ור' יוסי אומר, וקסבר טעמא דר' יוסי משום דהפקר כמתנה כו' כדאיתא התם.

וזו הגירסא שכתבתי היא גירסתו של ר"ח ז"ל וכן נמצאת בכל הספרים הראויין לסמוך עליהן, אלא שרבינו האיי גאון ז"ל גורס בהפך וכן בתוספתא, ועליה סמך רש"י ז"ל, וקשה לי חנות של ישראל ומלאי של ישראל ופועלי גוים נכנסין לשם למה אסור, והלא כל הבתים עשויין להתכבד מחמץ בערב הפסח והיה לנו לתלות בפועלים שמא בתוך הפסח נפל מהם, וי"ל כיון שנמצא באבדה שלא מדעת חוששין שמא קודם הפסח אבד ושמא במקום שאין מכניסין לו חמץ היה או שבדק ולא מצא, שכל שהוחזק אבוד יש לחוש שמא מזמן מרובה היה אבוד ולא נמצא אלא עכשיו, כאבדה המתבקשת ואינה נמצאת לשעתה. והגירסא הראשונה יותר נכונה.

שו"ת נודע ביהודה מהדורא קמא - אורח חיים סימן כ

והנה מקור הדברים הוא במס' מ"ק דף י"ב ע"ב ובגיטין דף מ"ד ע"א ובבכורות דף ל"ד ע"ב נסתפק הש"ס במכוון מלאכתו במועד דקנסוהו חכמים שלא יגמור ובמוכר עבדו לכותי דקנסו אותו חכמים שמחויב לפדותו ובצורם אוזן בכור דקנסוהו חכמים שלא ישחט על אותו מום. ובכולהו נסתפק הש"ס אם מת אי קנסו בנו אחריו או דלמא לדידיה קנסו ולבנו לא קנסו. ובכל דוכתא עביד את"ל דלא נפשוט חדא מאידך ובכל דוכתא מהנ"ל פשיט להתיירא ממה דתנן במתני' דשביעית שדה שנטייה או נדיירה בשביעית לא תזרע במוצאי שביעית אמר ר' יוסי ב"ח נקטינן הטיבה ומת בנו זורעה אלמא לדידיה קנסינן לברי' לא קנסו רבנן. והנה יש לדקדק בחמץ אחר הפסח יהי' איך שיהי' בין אם נימא שהדין הוא שקנסו בנו אחריו ובין אם נימא שהדין הוא שלא קנסו בנו אחריו מ"מ קשה למה לא הביא הש"ס באחד משלשה מקומות הנ"ל חמץ בפסח לומר מיני' דרך את"ל שלא לפשוט מיניה אחד משלשה הנ"ל והוא לי' למימר איזה סברה לחלק בין חמץ להני אי לקולא אי לחומרא¹⁰ ומתחלה נדבר מה באמת דינו של חמץ לענין בנו אחריו. והנה תנן במס' בב"ק דף צ"ו ע"ב גזל בהמה וכו' חמץ שעבר עליו הפסח אומר לו הרי שלך לפניך ואמרין עלה דהך מתניתין בגמ' דף צ"ח ע"ב חמץ ועבר עליו הפסח אומר לו הרי שלך לפניך מאן תנא דאמרין באיסורי הנאה הרי שלך לפניך וכו'. הרי מוכח דהגזל חמץ ועבר עליו הפסח אצל הגזלן אסור בהנאה גם לנגזל. ומעתה מוכח דבחמץ ועבר עליו הפסח קנסו בנו אחריו דאלת"ה א"כ ק"ו אם לא קנסו בנו הבא מכחו וממנו הוא יורש החמץ הזה ק"ו שלא קנסו הנגזל ואם הגזלן חטא ועבר על בל יראה הנגזל מה פשע. ואין אני מדבר עתה בגוף הדין לענין בל יראה אם גם הנגזל עובר בבל יראה או לא כי הלא יכול להיות שהנגזל ביטל חמצו בכל מקום שהוא ולבערו לא הי' יכול כי הוא אצל הגזלן¹¹ ולקמן נדבר בזה ויתבאר שהנגזל אינו עובר על בל יראה כלל וא"כ שהחמץ מותר להנגזל א"כ מה רבותא שאומר לו הרי שלך לפניך וגם איך קאמר על זה בגמ' דאמרין באיסורי הנאה הרי שלך לפניך. ונראה דאין מזה ראי' דאף אם נימא דלא קנסו בנו אחריו היינו אחר מותר אבל כל זמן שהוא בחיים אסור הוא בהנאה לכל ישראל כמו שאסור לדידיה. וצורם אוזן בכור שאסור לשוחטו על אותו מום והיינו שאסור לכל ישראל עד שימות ואז מותר לבנו לשוחטו לפי שכבר החוטא אינו בעולם הכי נמי בחמץ שעבר עליו הפסח אפילו אם נימא שלא קנסו בנו אחריו היינו אחר מותר אבל כל זמן שהוא בחיים בודאי חמץ זה אסור בהנאה לכל ישראל שאם יהי' מותר לאחרים ממילא הוא נהנה שהרי אף במתנה או להאכיל לכלבים אסור דבר האסור בהנאה. ומעתה אם נימא דאין אומרין באיסורי הנאה הרי שלך לפניך נמצא אם נתיר החמץ הזה להנגזל ומתוך כך יכול הגזלן להחזיר לו החמץ שאם היה אסור להנגזל היה צריך לשלם דמיו שהרי אין אומרין באיסורי הנאה הרי שלך לפניך. נמצא מה שמותר להנגזל הנאת הגזלן הוא שמתוך כך א"צ ליתן דמיו והרי לגזלן קנסו שעבר בבל יראה ואסור לו בהנאה אחר הפסח וממילא אסור גם להנגזל שהרי הוא אסור לכל העולם כמו להגזלן ומדתנן במשנה שחמץ ועבר עליו הפסח אומר לו הרי שלך לפניך מכלל דאמרין באיסורי הנאה הרי שלך לפניך וא"כ אין להגזלן שום תועלת אם הוא מותר בהנאה להנגזל או לאו דבין כך ובין כך איהו אומר לו הרי שלך לפניך ואז אולי באמת מותר הוא בהנאה להנגזל דלמה נקנסו לאסור חמצו של הנגזל עבור מה שהגזלן עבר בבל יראה ואיך נקנסו הגזלן בדבר שאינו שלו ולא איכפת לו בו כלל שהרי הוא מחזירו לנגזל.^{12, 13, 14}

שו"ת נודע ביהודה מהדורא קמא - אורח חיים סימן כ

באופן שיצא לנו מזה דין חדש שהגזל חמץ ועבר עליו הפסח והחזירו אחר הפסח להנגזל אם הוא באופן שלא עבר הנגזל בבל יראה וכאשר יבואר לקמן מותר חמץ זה של הנגזל אפילו באכילה וק"ו בהנאה להנגזל וכל העולם¹⁵ והנה מצינו היפך זה במס' ב"ק דף צ"ח ע"ב דאמר רבה גזל חמץ לפני הפסח ובא אחר ושרפו במועד פטור שהכל מצווים עליו לבערו. לאחר הפסח מחלוקת ר"ש ורבנן. לר"ש דבר הגורם לממון כממון דמי חייב לרבנן דאמרי דבר הגורם לממון לאו כממון דמי פטור ע"ש. א"כ מוכח דחמץ גם לאחר הפסח אינו נחשב ממון רק גורם לממון ולדידי דמותר אותו החמץ לנגזל בהנאה א"כ ממון גמור הוא. נלע"ד שאין מזה ראי' דמה דאמר רבה לר"ש אין הכוונה לר"ש עצמו דלר"ש בלא"ה חייב כיון דאיהו סובר בפסחים דף כ"ח ע"ב דחמץ לאחר זמנו בלא כלום ומותר מן התורה אף דקניס ר"ש מ"מ בזה לא קניס וכמו שכתבתי לעיל וממון גמור הוא. אבל הכוונה אפילו למאן דסובר בחמץ לאחר זמנו כר"י שהוא בל"ת מן התורה וא"כ חמץ זה ודאי אסור בהנאה מ"מ לר"ש למאן דסובר בגורם לממון כר"ש חייב. אבל לר"ש עצמו בלא"ה חייב שממון גמור הוא דלגבי הגזלן ודאי ממון הוא שמחזירו לנגזל ולגבי כ"ע ממון גמור הוא שמותר לכל העולם בהנאה.¹⁶

מהר"ם חלאווה מסכת פסחים דף כט עמוד א

ר"ש קנסא קניס הואיל ועבר עליה בבל יראה ובל ימצא. י"מ דוקא בשלא בטל דעבר אבל בשבטל ונמצא חמץ תוך ביתו לאחר פסח דלא עבר לא קניס. וליתא דהא אמר רבא לקמן דחמץ לאחר זמנו בין במינו בין שלא במינו מותר ואקשינן עלה דהא קניס ר' שמעון אלמא אפילו בשבטל היא והכי נמי משמע לקמן בחנות של עכו"ם ומלאי של עכו"ם ופועלי ישראל נכנסין לתוכה דחמץ שנמצא שם לאחר הפסח אסור. ואף על גב דמסתמא כבר בטיל וה"נ שמעינן לה מדאמרינן בפרק הגוזל גזל חמץ ועבר עליו הפסח אומר לו הרי שלך לפניך כלומר אעפ"י שהוא אסור ואף על גב דנגזל ודאי לא עבר עליה. אלא שזו אינו ראי' דאפשר דכל שעבר עליו שום אדם נאסר לכל מ"מ אינך מסייען. וכי תימא מאי קנסא ה"ק אי הוה שרינן ליה אתא לשהויי לכתחלה והוה עבר עליה הלכך קנסינן היתרא אטו איסורא.

רא"ש מסכת פסחים פרק ב סימן ד

וישראל שמצא חמץ בביתו אחר הפסח מן הדין הוא מותר דכיון דבטלו לא עבר על בל יראה וליכא למיקנסייה.^(ז) ובירושלמי פליגי ביה דגרסינן התם הפקיר חמצו ב"ד. אחר הפסח מהו. ר' יוחנן אמר אסור וריש לקיש אמר מותר רבי יוחנן חייש להערמה ריש לקיש לא חייש להערמה. כלומר שמא לא יפקירנו ויאמר הפקרתו^{**}

הגהות אשרי מסכת פסחים פרק ב סימן ד

* ישראל שלוח חמץ מחבירו קודם פסח מותר לפרועו לאחר הפסח וכו' וכן ישראל שיש לו [לחם] חק גלחים יקחו לאחר הפסח מה שחסר להם בפסח. הגה"מ פ"א וא"ז. ל' ריצב"א מעשה בא לידי בישראל שהיה לו תנור ואפו בו חמץ בפסח והאופה גזבר של ישראל והביא לישראל שני ככרו' במוצאי פסח שהשביח לו התנור ואסרתי לישראל לקבלן דלא מבעיא האי חמץ דאסור שזכה בה ישראל בשבח התנור שכך היה מנהגם וה"ל חמץ שעבר עליו הפסח אלא אפילו מעות אסור לקבל בשכרו כיון דחמץ בפסח אסור בהנאה ה"ל משתכר באיסורי הנאה ואם קבלו הישראל כבר המעות מותר לישראל ליהנות ממנו. הגה' מ"י פ"א:

** והא"ז כתב שמותר להפקיר חמצו קודם ו' שעות ע"מ לזכות בו אחר הפסח:

בית הבחירה למאירי מסכת פסחים דף כח עמוד א

ומכאן הסכימו חכמי לוניל שאם בטלו מתחלה הואיל ולא עבר עליו מותר מיהא בהנאה כל שאין שם הערמה וכתובה על ידי מעשה באחד ששכח ככר אחד ונמצא לאחר הפסח והתירוהו לו בהנאה אחר שנתברר להם שלא היה שם שום הערמה וכונה מועלת אלא שלדעת ראו לאסור הואיל ומ"מ יש בו מקום לאיסור בל יראה אלו לא בטל שהרי מ"מ יש צד פשיעה עליו בששכחו ולא ביערו ואפי' לא היה שם פשיעה כגון אונס מ"מ אין הכוונה אלא כל חמץ שהוא ראוי לעבור עליו ולהוציא חמץ של נכרי הא כל שהוא ראוי לעבור עליו אף על פי שלא עבר עליו אסור כגון הפקיר את חמצו ולא זכה בו אחר שהוא אסור לאחר הפסח אלא אם כן נפל עליו מפולת והפקירו שאין פקפוק בהפקר זה שיהא בו שום הערמה וכן היא שנויה בתלמוד המערב כמו שביארנו למעלה בפרק ראשון במשנה השניה וכן יראה למטה בשמועת פועל ישראל ומלאי של גוים שכל שיש מקום להערמה אסור ואף גדולי המחברים כתבו בה שאפי' הניחו בשגגה או באונס אסור כדי שלא יניח אדם חמצו ברשותו ויהנה בו לאחר הפסח:

ולישאל אחר מיהא מותר בהנאה שאין קנס אלא לעובר הא באכילה מיהא אף לישראל אחר שלא עבר עליו אסור וכמו שאמרו בראשון של חולין ד' א' חמצן של עוברי עבירה מותר מפני שהם מחליפים הא כל שנודע שלא החליפו אסור אף לאחרים באכילה והוא שאמרו שם לר' שמעון חמץ לאחר הפסח דרבנן כלומר אף לאחרים שאע"פ שעיקר איסורו

לר' שמעון מתורת קנס מתוך חומרו של חמץ אסרוהו מיהא באכילה אף לאחר הפסח אף על פי שלא עבר עליו אלא שלאחרים מיהא מותר בהנאה כמו שביארנו שם או שמא הואיל ויש מקום להערמה אף לאחרים אסור בהנאה וכן נראה ממה שאמרו בתשיעי של קמא צ"ו ב' גזל חמץ ועבר עליו הפסח אומר לו הרי שלך לפניך כלומר אף על פי שאינו שוה כלום וכן אמרו שם שאם בא אחר ושרפו לגזלן פטור שאע"פ שהפסידו שהיה יכול להחזירו ולומר לו הרי שלך לפניך ועכשיו גורם לשלם לו אחר דבר הגורם לממון לאו כממון דמי ואלו היה מותר בהנאה לשום אדם ממון גמור הוא

שו"ת נודע ביהודה מהדורא קמא - אורח חיים סימן יט

והנה בסי' תמ"ח מביא הטור בביטל חמצו לפני הפסח שאסור אחר הפסח. ובעל העיטור אסרו באכילה והתירו בהנאה. וכתב עליו הטור שאינו יודע טעם נכון לחלק בין אכילה להנאה. והב"י כתב שטעמו של בעה"ע הוא משום דהא דאסור החמץ אפילו אם ביטל מבואר בירושלמי שר' יוחנן אסרו משום חשש הערמה והנאה דבר מועט הוא ולא חיישינן שיערים בשביל דבר מועט. וגם דברי מרן הב"י תמוהים. דאטו מי לא משכחת חמץ בסך רב והנאה הוא סך רב שיכול למכור לנכרי. והנלע"ד סברת בעה"ע כיון שעיקר הטעם שאסור הוא משום חששא להערמה שלא יפקיר ויאמר שהפקיר ואם אינו מותר באכילה רק בהנאה ליכא חששא להערמה כי למה יערים והלא בידו למכרו עתה לנכרי קודם איסורו והרי גם אח"כ לא יוכל לאכלו כ"א למכרו. אבל אם היה מותר באכילה ליכא למימר שבידו לאכלו קודם איסורו שאם הוא חמץ הרבה איך יאכלנו בעת ההיא. ולכן איכא חששא להערמה ואסרוהו באכילה.

פירוש המשנה לרמב"ם מסכת פסחים פרק ב משנה ב

[ב] בא בקבלה שלך אי אתה רואה אבל אתה רואה של אחרים ושל גבוה. וכיון שבחמץ של גוי אינו עובר על ציווי ה' לא יראה לך חמץ הרי הוא מותר ואפילו באכילה, ואמר בהנאה בגלל אמרו בבבא השנייה ושל ישראל אסור בהנאה. ובירושלמי אמרו שזה שאמר מותר בהנאה שמשמע שהוא אסור באכילה הוא במקום שאוסרין שם אכילת פת גוים, ומשום כך נאסרה אכילתו לא משום חמץ, ואמרו אבל באתרא דנהיגי לאכל פת גוים מותר באכילה. משמע מכאן שדין פת גוים תלוי במנהג, והמנהג אצלינו באיי ספרד לאכלה. והואיל ועבר ישראל על ציווי ה' לא יראה אם היה החמץ שלו, קנסינן ליה ואסרוהו בהנאה אפילו לאחר הפסח.

רי"ף מסכת פסחים דף ז עמוד א

גמ' [דף כ"ט ע"א] האי דקתני חמץ של נכרי שעבר עליו הפסח מותר בהנאה לאו למימרא³ דבאכילה אסור אלא משום דקא בעי למיתנא ושל ישראל אסור בהנאה תנא נמי גבי נכרי מותר בהנאה אבל חמץ של נכרי שעבר עליו הפסח מותר ואפי' באכילה ומתני' רבי שמעון היא דאמר חמץ בין א⁴ לפני בין לאחר זמנו אינו עובר עליו בולא כלום ובדין הוא דאפילו של ישראל נמי לאחר הפסח מותר אלא האי דקתני ושל ישראל אסור קנסא הוא דקא קניס ר"ש הואיל ועבר עליה בבל יראה ובל ימצא וכי קא קניס ר' שמעון בעיניה אבל על ידי⁵ תערובות לא קניס הלכך חמץ של נכרי דלא עבר עליו בבל יראה ובל ימצא מותר אפילו באכילה וכן הלכתא:

שו"ת חתם סופר חלק א (אורח חיים) סימן קו

שלום וכ"ט לה"ה ידידי הרב המאה"ג המופלג מו"ה יאקב נ"י אב"ד דק"ק נאדיש יע"א:
גי"ה הגיעני, ע"ד עברייני א' שהערים כאלו מכר חמצו לנכרי ועבר עליו הפסח, לא אאריך בתרמיותיו הנה איך יעלה על הדעת ששטר החתום מן הלוקח ולא מן המוכר והשטר עצמו נשאר ביד המוכר וכתוב בו שנתן דראן געלד /דמי קדימה/ כ' צ"ל, ושניהם מודים שלא נתן מאומה אך הישראל אמר לו שימכור יין שרף בפסח, ולאחר הפסח ישלם לו שכר טרחתו ג' זהובים - הנה אפילו [אי] השטר נכתב כדינו שמכר חמצו אגב קרקע צריך שיחתום המוכר ושימסור השטר ליד הלוקח, והמוכר מודה שקיבל דראן געלד והודאתו מהני, אפשר וקנה הלוקח במסירת השטר לידו, ולמ"ד כסף קונה וס"ל נמי אודיתא מהני בדאורייתא א"כ יקנה החמץ בכסף ע"י אודיתא שהמוכר כתב שקיבל וחתם עצמו, וא"נ היה הקונה נותן חילוף כתב בחתימת ידו אני חייב ליתן כך וכך, אפשר חילוף כתב כזה מהני ככסף כמבואר בש"ע א"ע סי' כ"ט¹ אבל הכא בשטר כתב הלוקח שנתן ולא שיתן והמוכר לא חתם בהודאתו שקיבל, איך יעלה על דעת אדם ישר שיהי' שטר זה יותר מחספא בעלמא, ומאחר ששוב שניהם מודים שבעל פה שכרו לפועל למכור יין שרף שלו וישלם שכר פעולתו ג' זהובים, היש לך רשע ערום גדול מזה:

ע"כ אי הי' החמץ בעין הי' אסור בהנאה, ומעלתו כתב שאין ממנו בעולם, מ"מ דמיו שקיבל אסור לו, אף על גב דמג"א נראה כמסתפק קצת בדבר בסי' תמ"ג [סק"ו] ופר"ח [שם] החליט להתיר, לא ראו בסמ"ע וש"ך סי' רל"ד, ולא שבקינן פשיטותא דידיהו מפני ספיקתו של מג"א, ומדלא הביאום משמע שנעלם ממנו לפי שעה, ויוציא הדמים מתחת ידו ויכולים לפרנס מהם בניו ומשפחתו ולא הסמוכים על שלחנו, וזה מקנסא דר' שמעון דקנסא קניס [פסחים כ"ט ע"א], אך אם יראו הממונים לקונסו קצת בממונו לצדקה וכדומה למען יווסרו, יעשו:

ושפחתו שמכרה בביתו בפסח שמרי שר וגם מאותן שמרים שעבר עליהם הפסח נעשה יין שרף, הנה מג"א ס"י תמ"ז [ס"ק מ"ה] מייתי דברי מהרמ"ל סי' קכ"א דדבר המעמיד הוה כבעינא ואסור היי"ש בהנאה. אמנם זה ימים לא כבירים כתב לי הרב הגאון מהר"מ א"ש אב"ד דק"ק אונגוואהר דהרי כל עצמו המחמיר בדבר המעמיד הוא הראב"ן דמייתי מג"א סי' תמ"ב [ס"ק ט] והוא בראב"ן דף ע"ב ע"א, ושם לפני זה כתב הראב"ן בפ"י הש"ס פסחים ל' ע"א דאמר ר' נחמן כד נפקא יומא דפסחא זילו זבינו חמירא דבני חילא, פ"י שישראלים אפו מיד אחר הפסח לבני חילא ולא היה להם להחמיץ אלא בשאור שבביתם ועברו עליו בל יראה, ואפילו הכי כיון דעירבום לנכרי מותר לנו לזבון מהם דע"י תערובת לא קניס ר"ש אלו דבריו, ולכאורה סתר עצמו, דהרי מיד באותו עמוד כתב אותו מעשה דשמרי דבש דמייתי מג"א סי' תמ"ב בשמו. אע"כ צ"ל נהי דהוה כבעין דלא בטיל, מ"מ לענין קנסא דר"ש לא קניס אלא בעינא ממש אבל כל שנתערב לא קניס, ומהרמ"ל שהחמיר אפשר ס"ל כהטור סי' תמ"ז דגם אחר הפסח בעי' ס' ודבר המעמיד לא בטיל בס', אבל למאי דקיי"ל דע"י עירוב ר"ש לא קניס [כמג"א שם ס"ק מ"ד] א"כ גם הנתחמץ בשמרים מותר, אלו דברי הרב הנ"ל אלי כתוב:

ואעפ"י שדברי פח"ח אינני מסכים עמו לדינא, דהא דר' שמעון לא קניס ע"י תערובות משום דדי לו במאי דקנסו בעיני' שלא נתקיימה מחשבתו של העבריין, ובשאור ושמרים שכל עצמן אינן עשויין אלא לערבם א"כ הרי נתקיימה מחשבתו ולמה לא קנסוהו. אך כבר כתבתי בגליון מג"א שלי [סי' תמ"ב שם] דיש ליישב דהראב"ן תלה שהישראלים ההמה החמיצו בשאור וקדמו וסלקוהו ולא נתחמץ אלא בריחא כמ"ש הג"א דמתחמץ בריח וכדאמרינן בש"ס [פסחים כ"ז ע"א] בשקדם וסלקו וער"פ כל המנחות [נ"ב ע"ב] ובהא לא קניס ר"ש דעכ"פ לא נתקיימה מחשבתו, דאם יתחמץ בגופו שנשאור השאור גופי' בתוכו והשמרים אסור המתחמץ, ונתקיימו דברי הראב"ן ודברי מהרמ"ל וא"כ לכאורה היי"ש נאסר: אמנם אי לאוסרו בהנאה יש לעיין, דלפע"ד נהי דהמוכר העבריין צריך להחזיר דמי השמרים להקונה כיון דמכר לו איסור הנאה שאין לו דמים כמבואר בש"ע ח"מ סי' רל"ד [סעיף ד'], מ"מ דמי היי"ש אין צריך לשלם לו, ואפילו אם נאמר לחייבו מדינא דגרמי והכא גורם גדול הוה קרוב לנשא ונתן ביד שהרי ידע שאין קונין שמרים אלא להעמיד בהם דברים אחרים ויאסר התערובות, מ"מ יש לפטרו מטעם היזק שאינו ניכר שהרי אינו ניכר שנתחמץ ע"י איסור הנאה, עיין היטב בתוס' סנהדרין ל"ג ע"ב ד"ה שעירבן וכו', וא"כ בשוגג פטור, והכא נהי דהוה מזיד בעבירה, מ"מ לא הזיד בהיזק חברו שלא היה מתכוון לאסור של חברו בהנאה ולא ידע הדין, עיין לשון רש"י גיטין נ"ג ע"א ד"ה מזידין שידעו שפסולין בכך עכ"ל, משמע שאם לא ידעו שפסולין הוה שוגג ופטור, וה"נ א"א לחייבו לשלם יותר מדמי שמרים:

והשתא כיון שההפסד אינו על העובר ומכר אלא על הקונה שלא חטא, יש להקל באיסור הנאה, די"ל לדידי' קנסו ולא לאחרים אף על גב דהחמץ עצמו אסור בכל מקום שהוא, מ"מ בכי האי גוונא לאסור ולקנוס את זה לא. ובסימן תמ"ט מייתי מג"א [ס"ק ב] דברי הב"ח המוצא חמץ לאחר הפסח אסור באכילה ומותר בהנאה, וביארתי הטעם במקום אחר לפמ"ש ט"ז שם דכי האי גוונא לא שייך למקנס' העובר דמאן הוא דקנס' ע"ש, וצ"ל הא מ"מ גם החמץ עצמו קנסו ע"ד הוא וקמחו נאסר [ביצה י"ז ע"א], אך טעם איסור החמץ לא משום קנס אלא משום דנעבדה בו עבירה, אף על גב דמדאורייתא לא נאסר נעבדה בו עבירה וכמ"ש בס' מקור חיים סי' תמ"ט [ס"ק ב] דלא כפרי מגדים שם [א"א ס"ק ב], מ"מ מדרבנן אסרו כיון שנעבד בו עבירה. ויען כי כללא הוא כל שהתירו מפורש בתורה לא מצו חכמים לאסור, ונעבדה בעבירה היתר הנאתו מפורש בתורה כדאמרינן בחולין קט"ו ע"א מדאיצטריך תוקד אש בכלאים ש"מ בעלמא מותר בהנאה וזהו כמפורש התירא, ע"כ לא מצו חכמים לאוסרו בהנאה, אבל באכילה יליף התם התירא מהקישא לבהמה ע"ש והוא דרש רחוק, מצו חכמים לאוסרו באכילה ע"כ חמץ שעבר עליו הפסח אם אפשר למיקנס גברא מפסידים ממנו, ואפילו מכרו לאחרים ישלם להם ויופסד החמץ, אבל היכי דפטור לשלם והם מפסידים משלהם וליכא אלא משום איסורא האחמץ והיינו משום שנעבדה בו עבירה ע"כ מסתיין לאסור באכילה ולא בהנאה, ה"נ דכוותיה כנלע"ד: ואחתום בברכה א"נ. פ"ב יום ב' כ' למב"י תקצ"ח לפ"ק: משה"ק סופר מפפד"מ

שו"ת הריב"ש סימן ג

/בענין חמץ בפסח/ עוד שאלת אותן פידווי"ש של ישראל שעבר עליהם הפסח אם אסורין בהנאה כדין חמץ גמור או אם הם חמץ נוקשה ויהיו מותרין בהנאה.

תשובה איברא דחמץ נוקשה אפי' בעיניה אינו אסור בהנאה אחר הפסח¹ שהרי לא עבר עליו מה"ת בבל יראה ובל ימצא כיון שאינו חמץ מה"ת. דהא תנן שיאור ישרף והאוכלו פטור /פסחים ג ה/, שיאור היינו נוקשה כדאיתא בגמ' /פסחים מג/ אלא שחכמים הצריכו לבערו כדי שלא יבא לאוכלו ומשו"ה =משום הכי= אמרו ישרף, וכיון שלא עבר בבל יראה וב"י אלא מדרבנן נראה שמותר בהנאה ואסור באכילה. וכ"כ הרב רבינו נסים ז"ל בפ"י ההלכות. אבל איני רואה בשום פנים שיהי' הפידווי"ש נוקשה אלא חמץ גמור² שאין נוקשה אלא כגון שלשה מיני אומניות הנזכרים במשנת אלו עוברין שאינן ראויים לאכילה /פסחים ג א/ או שמא שאינו עדיין חמץ גמור כגון שיאור או לפירש ר"ת חטי קורדנייתא דשרירן ויבישן אם נפל עליהם מים. וכן נמי עיסה שנלושה במים ומי פירות מעורבין כההיא דתפוח שרסקו בעיסה לפי שהמים שבעיסה מעורבין עם מיץ התפוח וכי האי גוונא ממחר להחמיץ אבל אינו חמץ גמור אלא נוקשה (כדאי' במס' מנחות

נד). אבל אלו הפידווי"ש שלשין עיסה הרבה ועושין מהן אלו הפידווי"ש מעט מעט והעיסה עומדת בלי עסק שיעור כמה מילין וכמה פרסאות אין ספק שהיא חמץ גמור. וגם שמניחין אותן לשמש לייבש וגם זה מרבה בחמוצו, וגם שלא נלושה העיסה במים שלנו ומפני שהם דקים ויבשים מפני זה לא פקע שם חמץ מינייהו. ועוד שגם החטים יכולין להחמיץ אף בעודן חטים אם נתבקעו, ויש מי שאומר דכיון דאית בהו צירא אפי' לא נתבקעו. כ"ש אלו שהם נעשים מעיסה ושוהין בעשייתן ומתחמצין אף אם העיסה לא נתחמצה ולכן אסורין בהנאה לאחר הפסח בלי ספק.

מקור חיים (לר"י מליסא) חדושים סימן תמח ס"ק יד

(יד) אף על פי שביטל. ואפילו נאנס באונס גמור הידוע במה שלא מכר החמץ אסור החמץ, דלא כחך יעקב [ס"ק כ] שמתיר כל שלא היה ידוע שהחמץ שברשותו כל ימי הפסח ויש עדים שביטל. וכשיש אונס גמור דמכירה כגון שסבור שמכר ואחר כך נתברר שלא היה מכירה מתיר אפילו בדליכא עדים, וליתא, אלא* אפילו באונס ידוע גם כן אסור החמץ אחר פסח. ואפילו אם עכו"ם גזל חמץ מישראל והיה תחת יד הגזלן כל ימות הפסח שלא היה אפשר להנגזל לעשות שום תקנה להחמץ מ"מ אסור החמץ אחר פסח. אבל אם הפקיר החמץ שלשה ימים קודם פסח בפני עדים אין לאסור החמץ אחר פסח אבל בפסח צריך ביעור כשמונח ברשותו.* ואם אחד מת אחר שש ולא מכר ולא ביטל ג"כ, החמץ אסור אחר פסח. ואם הפקיר חמצו והניחו במקום הפקר מותר אחר פסח. אבל אם העמידו במקום מוצנע ברה"ר אסור.* ואם גזל חמץ ומכרו ערב פסח בזמן מכירת חמץ מותר. ואם מכר הרשות והחמץ אחר שש, וכן בחמץ של נכרי שקיבל עליו הישראל אחריות אם יכול לעשות תקנה בפסח עיין לעיל סימן ת"מ [ביאורים ס"ק ה]:

חדושי הר"ן מסכת פסחים דף יא עמוד א

גמ' קוצרין בית השלחין פירש"י דהיינו טעמא משום דדרשינן התם דממקום שאי אתה מביא אתה קוצר ותנן התם בפ' כל הקרבנות [מנחות פה א] אין מביאין סולת לא מבית הזבלין ולא מבית השלחין ולא מבית העמקים מפני שהתבואות שלהן אינו מן המובחר, ואיכא למידק דהא אמרינן התם דלכתחילה הוא דאינו מביא אבל אם הביא כשר, וכיון שכן משמע דמאי דאמר דלכתחילה לא יביא דרבנן הוא דאלו מדאורייתא לא משמע דשני לן בין לכתחילה לדיעבד, וכיון דמדאורייתא מביא מקום שאתה מביא קרינא ביה, י"ל דבדקדשים שני לן אפילו מדאורייתא בין לכתחילה לדיעבד דהא אמרינן שנה עליו הכתוב לעכב וכיון דמדאורייתא לכתחילה לא יביא אף על גב דדיעבד כשר, מקום שאי אתה מביא קרינא ביה.

אבל לא גודשין, היינו טעמא משום דדוקא משום פסידא הוא שהתירו לקצור דאי לא קצרי להו איכא פסידא אבל בגודשין דליכא פסידא גזרינן דלמא אתי למיכל מיניה, וכי תימא א"כ אמאי שרי ר"י לעיל קמח קלי דהא התם ליכא פסידא, והשתא משמע דלא סבירא לן טעמא דשנוי, י"ל דמשום עולי רגלים נמי שרי ליה ר"י, ור"מ דפליג עליה ס"ל דמשום עולי רגלים ליכא למימר, ומיהו משום פסידא מודה בהא [דהא] איהו גופיה אמ' בפ' מקום שנהגו דקוצרין ברצון חכמים והיינו משום פסידא, וא"ת אי טעמא דקוצרין, משום פסידא הוא מאי מקשי דר"י אדר' יהודה דהא בחמץ ליכא פסידא, י"ל דס"ל לתלמודא דכיון דשרי ר"י משום פסידא הכי נמי אית ליה (למושב) [למישרי] משום מצות ביעור, ואכתי איכא למידק כיון דמצות ביעור ופסידא שוין מאי קא מקשי רבנן אדרבנן דהא רבנן במקום פסידא מודו דהא אמרי דקוצרין, וביעור כפסידא חשיב, ומ"ה אמרינן דאם לא בדק יבדוק אבל צורך עולי רגלים לא חשיב ליה כפסידא דהא אף על גב דמודו בפסידא דקוצרין, בקמח קלי אסרי, י"ל דבתר דמחדשין דחדש בדיל מיניה משמע ליה דטעמא דעולי רגלים ובדיל מיניה שקולין הן כמצות ביעור.

משום חומרא דשבת מבדל בדילי אנשי מיניה, וא"ת דהא גבי חדש אף על גב דבדילי מיניה לא שרי ר"י אלא או משום פסידא או משום עולי רגלים דהא קאמר אבל לא גודשין, (דהכא) [והכא] אמאי שרי משום חומרא דשבת בלחוד, תרצו בתו' דמשום חומרא דשבת בדילי טפי מחדש, ולי עונג שבת בהמשכת הדלקת נרו שקול כעולי רגלים. כורך עליו פונדא או פוסקיא, לאו דוקא כורך דכיון דלא מבטל ליה אפי' קשירה נמי שריא, דהא ר"י גופיה שרי (קשיא) [קשירה] בחבל גרדי וכ"ש דאיכא למשריא (בפונדק) [בפונדא] או פסיקיא, אלא ודאי כריכה לאו דוקא וכי קתני ובלבד שלא יענבנהו לא קאי אפונדא או פסיקיא אלא (נאכל) [אחבל].

וכל היכא דבדילי מיניה לא גזר ר"י, היינו טעמא תקשי נמי דר"מ אדר"מ דלעיל גבי חדש גזר אף על גב דבדילי מיניה וגבי בכור לא גזר דהא תניא בפ' כל פסולי המוקדשין [בכורות לג ב] בכור שאחזו דם מקיזין לו במקום שאינו מטיל מום דר"מ, משום דאיכא לשנויי דבכור שאני משום דאיכא פסידא.

ומי אמרינן לר"י אדם בהול על ממונו, האי דלא אקשי נמי ומי אמרי' לרבנן כ"ש דאי לא שרית ליה אתי למעבד, משום דשפיר אסיק אדעתיה דליכא למימר כ"ש אלא במקום הפסד מרובה.

מהר"ם חלאווה מסכת פסחים דף י עמוד ב

חכמים אומרים אם לא בדק אור ארבעה עשר יבדוק בארבעה עשר ואם לא בדק בי"ד יבדוק בתוך המועד אם לא בדק בתוך המועד יבדוק לאחר המועד. פירש"י ז"ל אם לא בדק בי"ד שחרית יבדוק בשעת הביעור כר' יהודא ואם לא בדק בשעת הביעור יבדוק לאחר הביעור כל היום: ואינו מחוור דא"כ אמאי שני בלישניה למימר בתוך המועד לימ' בשעת הביעור. ועוד אמאי לא מדכרי י"ד שחרית כר' יהודה אלא העיקר כדברי הרב אלפסי ז"ל אם לא בדק בי"ד כלל כל היום יבדוק בתוך הפסח אם לא בדק בתוך הפסח יבדוק לאחר הפסח וטעמא דמלתא משום דחמץ של ישראל שעבר עליו הפסח אסור מדרבנן מיהא משום קנסא וחיישינן דלמא אתי למיכל מיניה. ור' יהוד' אית לי' דאדרבא אי בדק לי' לבתר איסוריה כיון דעסיק ביה איכא למגזר טפי דלמא אתי למיכל מיניה כדאית' בגמרא.

כנגד שלש השבתות שבתורה. פי' לא יראה לא ימצא ותשביתו. ובירושלמי גרסי' טעמא דר' יהודה כנגד שלשה פעמים לא יראה שבתורה והא כתיב תשביתו בעשה הוא והא כתיב לא ימצא מכיון שזה צריך לזה וזה צריך לזה כמקרא אחד דמי.

מר זוטרא מתני הכי. כלומר דאלו מדרב יוסף הוה אמינא דבתרתי פליגי אבל בדמר זוטרא דאמר כל שלא בדק באחד ש"מ הא בדק באחד שוב א"צ לבדוק אלמא בשוב אינו בודק בלחוד פליגי ושלשה השבתות צריכי לגופייהו. מר סבר מקמי איסוריה אין. לפי' הר"ז ז"ל דשעת הביעור אתי שפיר. ולפי' רש"י ז"ל כיון דאינו איסור דאורייתא מקמיה איסוריה קרי ליה.

מהר"ם חלאווה מסכת פסחים דף יא עמוד א

ה"ג קוצרין בית השלחין של בית העמקים. דאיכא תרתי לריעותא והכי משמע בתוספת' דקתני התם אעפ"י שאמרו אין קוצרין מבית השלחין שבהרים ומבית הבעל שבעמקי' אבל קוצרין מפני הנטיעות וכו' ובת"כ נמי גרסי' יכול שאתה מביא מבית השלחין שבעמקים ת"ל ראשית קצירי' קציר השוה שבכולם אלמא דדוקא בדאיכא תרתי אין מביאין ובההוא הוא דמותר לקצור קודם הקרבת העומר.

דר' יהודה אדר' יהודה קשיא דרבנן אדרבנן לא קשי'. אין לפרש דקשי' דרבנן אדרבנן דהכא לא גזרי דלמא אתי למיכל מיניה והתם גזרי דאמר ר' שלא ברצון חכמים. דא"כ אכתי קשיא דרבנן אדרבנן ואי אפשר לפרוקא דהא קתני קוצרין בית השלחין של בית העמקי' ור' מאיר קתני לה לקמן בפרק מקום שנהגו ומאי דאמרי' ואוקימנא כר' יהודה לאו דוקא כר' יהודה אלא אפילו כר' יהודא אי נמי דהא דוקא כר' יהודה דאלו ר' מאיר קוצרין וגודשין אית ליה וא"כ מאי איכא למימר אלא נראה דהשתא דפריק דחדש בדילי מיניה לכולי עלמא סליקא האי פירוקא דבמאי דבדילי מיניה לא גזרי' דלמא אתי למיכל ותדע לך דהא אמר רבא לעיל אם של הקדש הוא א"צ מאי טעמא מבדיל בדילי אינשי מיניה וההיא ודאי אפי' כר' מאיר אתי' דהא מתני' דהכא דיבדוק בתוך המועד ולא גזר ר"מ הוא וקיימ"ל כותיה מדמפיק ליה בלשון חכמים ואמרי' טעמא משום שמחזר עליו לשרפו משמע הא בעלמא גזרין אלמא ש"מ דכל דבדילי מיניה לא גזרין הלכך פלוגתייהו השתא בקצירה לאו משום אכילה היא אלא דר"מ גזר קטוף אטו קצירה משום דכיון דשרית ליה קיטוף הא לא בדילי מקצירה לגמרי וס"ל דקיטוף בקצירה מיחלף ולא דמי לעניב' דלא גזרין אטו קשירה דהתם לא מיחלף. אבל בבית השלחין דקצירה מותרת תו ליכא למגזר כלל דלאכילה לא חיישי' הלכך קוצרין וגודשין: ור' יהודה אית ליה דכל דבדילי אינשי מיניה אף על גב דשרית ליה מקצת ליכא למגזר קיטוף אטו קצירה הלכך קוצרין נמי של בית השלחין אבל לא גודשין משום דאושא ומפרסמא מילתא כשיהיו הגדושין בתוך השדה. והשתא קא פריך דרבנן אדרבנן דכיון דאית להו דגזרין קיטוף אטו קצירה משום דחשבי' לה כלא בדילי מיניה א"כ חמץ נמי אמאי לא גזרי' דהא לא בדילי מינה. ומשני הוא עצמו מחזר עליו לשרפו מיכל קא אכיל מיניה והדר מקשה דר' יהודה אדר' יהודה דאשכחן ליה אפי' בדלא בדילי מיניה לא גזר. ומשני דהתם נמי משום חומרא דשבת כבדיל מיניה דמי. ורבנן לית להו ההוא טעמא וכולה שמעתין אתיא שפיר בפ"ה הזה (ח").

ורמי דרבנן אדרבנן דתניא קושרין דלי בפסיקי' אבל לא בחבל ור' יהודה מתיר. וס"ל דחבל דגרדי לאו כחבל דעלמא והוי כעניבא לגבי קשירה. ומשני חבל בחבל מיחלף עניבא בקשירה לא מיחלף. ור' יהודה אית ליה דחבל בחבל לא מיחלף משום חומרא דשבת דבדיל מניה וכל דבדיל ליכא למגזר. וא"ת מ"מ קשיא דהכא מודו כולהו דקושרין בפסיקיא ולא חשבי' לי' קשר של קיימא דלא שביק לה הכי ובההיא קתני לא יהא קושרו אלא עונבו משמע דאפי' בפסיקיא בקשירה לא אפשר. ור' יהודה נמי אמר כורך עליו פונדא או פסיקי' משמע דוקא כורך אבל לא קושר. וא"ל דלכולי עלמא קושרין ועדיפא מינה נקט דרבנן עניב' בקשיר' לא גזרין וכל שכן פונדא בחבל ואפי' בקשר ור' יהודה נמי משום דקא בעי למימר שלא יענבנו נקט כורך לומר דאפילו כריכה דוקא בפונדא או פסיקיא אבל בחבל אפי' בעניבה לא. בכור שאחזו דם אפילו מת אין מקיזין אותו דברי ר' יהודה וחכ"א יקיז ובלבד שלא יטיל בו מום. לכולהו קא מקשה לר' יהודה דאמר גבי עומר דלא גזרי' קיטוף אטו קצירה כיון דבדילי מיניה והכא גזר מקום שאין עושה בו מום אטו מקום שעושה בו מום. ורבנן אדרבנן דלעיל גזרי' משום דכיון דשרית ליה במקצת לא בדילי קרי' ליה והכא לא גזרי' ומשני דשאני הכי דאדם בהול על ממונו מר כדאית ליה ומר כדאית ליה. והדר פריך מקדור וקוצוף דר' יהודה לא גזר ורבנן גזרי' וס"ל

דהתם נמי אדם בהול על ממונו דבהמה מתנונה והולכת מפני העפרורית והקשר של השער. ומשני דהתם ליתא אלא צערא בעלמא וכיון דלא בדילי אינשי מיניה גזרי רבנן דסבירא להו דקדור בפרצוף מיחלף ופריך לר' יהודה דכיון דלא בדילי אמאי לא גזר כי היכי דגזר בחמץ. ופריך דס"ל דלא מיחלף וכל דלא מיחלף ליכא למגזר דומיא דעניבה וקשירה לרבנן (ח"י).

מאי דסליק לן להלכתא. אין חוששין שמא גררה חולדה מבית לבית וממקום למקום כל דלא חזינן הא חזינן דשקל ועל לביתא חיישינן דלמא שיירי וצריכה בדיקה. כהנים מותרים לכנוס בבתי גוים שבחו"ל ולא חיישינן לנפלים. תשעה צבורין של מצה ואחד של חמץ ובא עכבר ושקל ועל ולא ידעין אי חמץ אי מצה ספקו אסור וצריך בדיקה. פירש ואתא עכבר ושקל אזלינן בתר רובא ולא צריך בדיקה ולא בטל. שני צבורין אחד של חמץ ואחד של מצה ולפניהם שני בתים אחד בדוק ואחד שאינו בדוק והחמץ סמוך לשאינו בדוק והמצה לבדוק ושני עכברים ושקלי ועיילי ולא ידעין האי להי עייל והאי להי עייל אינן צריכין בדיקה אבל צריכין בטול. ואי קאי בי מיצע צריך בדיקה. צבור אחד של חמץ ולפניו שני בתים אחד בדוק ואחד שאינו בדוק אי סמיך לשאינו בדוק לא צריך בדיקה ואי לא סמיך צריך בדיקה. צבור אחד של חמץ ולפניו שני בתים בדוקים ולא ידעי' להי מיניהו על צריכין בדיקה שניהם ואפילו לא באו שניהם לשאול בבת אחת ואפי' סמוך. וכן בשני צבורין אחד של חמץ ואחד של מצה ושני בתים בדוקים ושני עכברים אלא דאי סמיכי תלינן בדסמיך. שקל וספק על ספק לא על צריכין בדיקה על בדק ולא שכח אפי' בטול לא צריך. על בדק ואשכח אפילו בטול לא צריך. הניח תשע ומצא עשר צריך לבדוק על התשע דאמרינן דהני אחריני נינהו בד"א בשהיו כל הככרות קשורין זה בזה הא לאו הכי א"צ. הניח עשר ומצא תשע צריך לבדוק על העשר ובקשורין דוקא ואם לא מצאן מבטל הניחו בזויות זו ומצאו בזויות אחרת צריך לבדוק כל שנסתפק לו בחסרון עכבר שנכנס וכבר בפיו ונכנס אחריו אפילו מצא פירורין צריך לבדוק כל שלא מצאו כולו שלם. תינוק נכנס וכבר בידו ונכנס אחריו אם מצא פירורין אין צריך בדיקה. עכבר נכנס וכבר בפיו ועכבר יוצא וכבר בפיו וכל שכן אם זה לבן וזה שחור. או עכבר נכנס וכבר בפיו וחולד' יוצאת וכבר בפיה ואפילו עכבר בפיו חולדה כולן צריכין בדיקה דכלהו חדא ספיקא נינהו. אבל עכבר נכנס וכבר בפיו ומכיר לעכבר וחולדה יוצאת ועכבר וכבר בפיו בפיה אין צריך בדיקה כיון דאיכא למתלי. כבר בשמי קורה וכבר בבור וכבר בפיו נחש צריך להוריד ולהעלות ולשכנ' חבר להוציאו ואם אינו מוצא או שהשכר רב מבטלו: בודקין אור ארבעה עשר ובארבעה עשר שחרי' ואם לא בדק בודק ביום ואם לא בדק בודק בתוך המועד ואם לא בדק בודק לאחר המועד. ותו לא מידי.

תוספות רי"ד מסכת פסחים דף יא עמוד א

קמח וקלי תנן פי' המור' ואין אלו ראויין לאכיל' מקלי ואילך לאחר שנתייבש אין ראוי לאכילה ואינו נ"ל דהא בכל דוכתא אמרי' דקליות חזי לאכילה כדאמרי' בפ' הזהב לא יחלק החנווני קליות ואגוזים לתינוקות מפני שמרגילם אצלו ובפ"ב דכתובות אף חילוק קליות ראוי' ולקמן בערבי פסחים אמרי' ר"ט הי' מחלק קליות ואגוזים לתינוקות בע"פ כדי שישאלו ובספרים כתב קמח קלי תנן וזו היא גירסא יפה וה"פ קמח של קלי שלא היו מוכרין קליות בשוק שמא ישכחו ויאכלו אלא היו טוחנים הקליות ועושין מהן קמח כיון שלא היו משהין אותם ליכא למיגזר דילמא אכיל מניהו וקמח של קלי לא חזי לאכילה עד שלא יבשל אותו: [מהדו"ת]

רש"י מסכת מנחות דף סח עמוד א

קמח קלי תנן - דאין ראויין לאכילה (קמח) כעין קמח שלנו קמח הבא מתבואה שנתייבשה בתנור.